

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

stv@eduskunta.fi

Viite: HE 113/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta, lausuntopyyntö vastineessa olevasta ministeriön ehdotuksesta

Asia: Vanhusasiavaltuutetun lausunto

Vanhusasiavaltuutettu toistaa, että kannattaa teknologian hyödyntämissä ikääntyneiden hoidossa silloin, kun sillä tuetaan ikääntyneiden arkea, toimintakykyä ja hyvinvointia ja huomioidaan heidän itsemääräämisoikeutensa sekä muut perus- ja ihmisoikeudet. Teknologian lisäämisellä ei voida korvata ikääntyneen tarvitsemaa henkilökohtaista apua ja tarvetta kasvokkaaiseen kohtaamiseen.

Asiakkaan suostumus ja turvallisuus ovat olennaisia teknologian käytöstä päätettäessä, teknologian käytöstä on sovittava asiakassuunnitelmaa tehtäessä

Vanhusasiavaltuutettu korostaa, että asiakkaalla täytyy olla tosiasiallinen mahdollisuus kieltäytyä teknologisesta ratkaisusta. Silloin palvelu on tarjottava jollain muulla tavalla huomioiden kuitenkin asiakas- ja potilasturvallisuus.

Teknologisen ratkaisun käytöstä kieltäytymisen ei pitäisi johtaa siihen, että se tulkitaan kieltäytymisenä myös muulla tavoin toteutettavasta palvelusta. Tämä tulisi varmistaa säädöksin.

Muutosehdotuksessa todetaan, että *asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa mielipide teknologisten ratkaisujen käyttöön tulee selvittää asiakkaan palvelutarvetta arvioitaessa ja hänen asiakassuunnitelmaansa laadittaessa.*

Vanhusasiavaltuutettu toteaa, että asiakkaan mielipiteen selvittäminen on tärkeää ja se tulee myös kirjata. Sosiaalihuoltolain 39 §:n mukaan asiakassuunnitelma sisältää myös asiakkaan ehdotuksen sellaisesta palveluiden tuottamis- ja toteuttamistavasta, jolla voidaan parhaiten vastata hänen tarpeisiinsa.

Muutosehdotuksen mukaan lain 45 §:ssä tarkoitetusta päätöksestä tulee käydä ilmi asiakkaan sosiaalipalvelussa käyttöön otettava tässä momentissa tarkoitettu teknologinen ratkaisu. Tämä on kannatettavaa, jotta asiakkaalla on tosiasiallinen mahdollisuus hakea muutosta teknologisen ratkaisun käyttöönottoon. Päätöksessä olisi myös hyvä käydä ilmi ne perustelut, joilla ammattilainen on katsonut

käyttöönoton välttämättömäksi, vaikka asiakas tai hänen omaisensa tai laillinen edustajansa olisi ilmaissut kieltäytyvänsä teknologisen ratkaisun käyttöönotosta.

Vanhusasiavaltuutettu korostaa edelleen, että asiakkaan omalla mielipiteellä ja näkemyksillä tulisi olla ratkaiseva vaikutus siihen, mitä teknologiaa otetaan käyttöön hänen kodissaan. Teknologista ratkaisua ei pitäisi ottaa käyttöön, mikäli asiakas vastustaa sen käyttöönottoa tai ilmaisee teknologian käytön olevan häiritsevää tai liian vaikeaa hänelle. Tämä koskee erityisesti erilaisia asiakkaan ja asukkaan yksityisyyteen kajoavia teknologisia ratkaisuja sekä ratkaisuja, jotka asiakas tai samassa taloudessa asuva läheinen kokee kodissa häiritsevinä.

Teknologisten ratkaisujen käyttöönotossa on myös perusteltua, että niistä käydään keskustelua ja selvitetään ikääntyneen ihmisen ja hänen läheistensä kanta ja tarpeet palveluiden osalta. Ikääntyneiden ympärivuorokautisen palveluasumisen ja kotihoidon asiakkaiden tilanteet vaihtelevat ja vointi voi muuttua nopeastikin. On tarpeen huolehtia siitä, että arviointia teknologisten ratkaisujen käytettävyydestä asiakkaan hoidossa päivitetään riittävän usein.

Vanhusasiavaltuutettu on monissa kannanotoissaan peräänkuuluttanut itsemääräämisoikeuden turvaavan lainsäädännön laatimista turvaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden ja potilaiden itsemääräämisoikeutta. Vanhusasiavaltuutettu näkee, että itsemääräämisoikeutta turvaava lainsäädäntö vahvistaisi myös tässä ehdotuksessa esitettyjen muutosten kuten asiakkaan suostumuksen ja turvallisuuteen liittyvien kysymysten arviointia ja toimeenpanoa.

Tietosuojan ja kotirauhan suojan vahvistaminen kannatettava

Teknologisten ratkaisujen jakaminen kahteen ryhmään sekä teknologisten ratkaisujen käytön ajan ja paikan täsmentäminen selkiyttävät tietosuojan ja kotirauhan turvaamiseen liittyviä tarpeita eri tilanteissa.

Teknologisia ratkaisuja voi periaatteessa käyttää asiakkaan jatkuvaan seurantaan. Siksi niiden käyttöä tulee säännellä tiukasti. Vanhusasiavaltuutettu kannattaa ministeriön tekemiä muutoksia tietosuojaa ja kotirauhan suojaa koskevien vaatimusten täsmentämiseksi ja tiukentamiseksi.

Erityisesti kotihoidossa on varauduttava teknologian toimimattomuuteen

Hallituksen esityksen lähtökohtana on, että teknologisia ratkaisuja käytetään vain, mikäli ne ovat välttämättömiä asiakkaan hoidon ja huolenpidon kannalta. Mikäli teknologiaa ei käytettäisi vaarantuisi iäkkään asiakkaan välttämätön hoito ja huolenpito. Koska teknologian käyttöön liittyy aina riski siitä, että se ei toimi odotetulla tavalla, on välttämätöntä ottaa tämä huomioon, kun tehdään asiakassuunnitelmia ja toimeenpannaan niitä.

Esimerkiksi automaattiset lääkeannostelijat saattavat toimia virheellisesti tai lakata toimimasta esimerkiksi tietoliikennekatkojen yhteydessä. Kuten esityksessä todetaan, kotona käytettävien hoitoteknologioiden laajoissa häiriötilanteissa palveluntarjoajan tulee varmistaa asiakkaiden turvallisuus fyysisten hoitokiertojen

avulla, jotta asiakkaiden tilanne ei vaarantuisi. Tällaisten toistuvien poikkeustilanteiden varalta on henkilöstöä oltava riittävästi, jotta työntekijöiden työlialle on mahdollista lisätä tällaisia ylimääräisiä tarkastuskäyntejä. Myös arvioidussa säästöpotentiaalissa on huomioitava, että osa etäkäynneistä täytyy ajoittain muuttaa tavallisiksi käynneiksi.

”Teknologian avulla toteutettava valvonta” olisi tarkempi termi, kuin ”tekninen valvonta”

Vanhusasiavaltuutettu ehdottaa, että epäselvä termi ”tekninen valvonta” korvattaisiin yksiselitteisemmällä termillä ”teknologian avulla toteutettava valvonta”.

Tarvitaan kansallinen strategia teknologian hyödyntämiseksi

Vanhusasiavaltuutettu pitää tärkeänä sitä, että laadittaisiin kansallinen strategia teknologian hyödyntämiseksi ikääntyneiden hoidossa. Samalla voitaisiin keskustella siitä, mikä merkitys teknologioilla on iäkkäiden hyvinvoinnin ja toimintakyvyn edistämässä. Näin olisi mahdollisuus tarkastella myös järjestöjen, säätiöiden ja kuntien mahdollisuuksista tukea vanhuspalveluiden asiakkaiden hyvinvointia ja toimintakykyä myös teknologiavälitteisesti.

Ilman nykyistä selvästi systemaattisempaa iäkkäiden toimintakyvyn edistämistä ei pystytä hillitsemään iäkkäiden palveluiden tarpeen erittäin nopeaa kasvua. Sen vuoksi on erittäin tärkeää, että teknologioita hyödynnetään toimintakyvyltään jo jonkin verran heikentyneiden iäkkäiden toimintakyvyn kohentamiseen ja ylläpitämiseen.

Vanhusasiavaltuutettu korostaa sitä, että teknologian avulla voidaan parantaa hoidon laatua ja lisätä työntekijöiden aikaa asiakastyössä. Teknologian hyödyntämisen vanhuspalveluissa tulee ensisijaisesti perustua ikääntyneiden ihmisten yksilöllisiin tarpeisiin.

Helsingissä, 2.12.2025

Päivi Topo, vanhusasiavaltuutettu
Marjut Vuorela, erityisasiantuntija
Vilhelmiina Lehto-Niskala, erityisasiantuntija

